

Громадська Думка

ПЕРЕДПЛАТА:

На місяць . — м. 50 ф.

„ 3 місяці 1 „ 50 ф.

(Ціна 1. прил. таб. 5 ф.)

ЧАСОПИСЬ ПОЛОНЕНИХ УКРАЇНЦІВ у ВЕДЛЯРІ.

ВИХОДИТЬ ЩО ЧЕТВЕРГА Й ЩО НЕДІЛІ.

Видає „Видавниче Товариство імени В. Грінченка“.

АДРЕСА:

Ukrainischer

Unterrichts-Ausschuss

Lagerzeitung

— in Wetzlar. —

Ч. 83. (130).

Четвер, 29. листопаду 1917.

Рік III.

На передодні важних подій на Україні.

В попереднім числі „Громадської Думки“ подали ми в статті під заголовком „Сам собі пан“ голоси в засіданні на „Малій Раді“ про відносини України до Росії. Після нових вістей, що наспіли до нас, можемо говорити про явне загострення між Україною і Москвою і передати про деякі фази (ступні) до проголошення повної незалежності України від Росії.

Дня 24. жовтня на комітеті Центральної Ради рішено скликати Українські Установчі Збори, які мають бути суверенні (правосильні) для України. Наслідком цього російське тимчасове правительство відмовило Україні фінансової помочі і дало наказ прокуророві київської судової палати перевести слідство у справі діяльності Української Ради й Генерального Секретаріату.

Судове слідство.

„Русское Слово“ з дня 1. н. ст. листопаду у телеграмі з Петрограду повідомляє:

Нині (31. н. ст. жовтня) міністер юстиції П. Н. Маликович поручив прокуророві київської судової палати негайно перевести як найскорше слідство до тями діяльності Ради і Секретаріату, в якій доглялено змагання до сепаратизму. В інструкції, яку міністер юстиції дав прокуророві київської судової палати, поручаєть ся не числити ся з політичними умовами й кермувати ся при веденні слідства тільки законом і вимогами слідчого процесу. Міністер пригадує прокуророві, що Український Секретаріат являєть ся органом державної влади, а секретарі займають сей уряд з рани Тимчасового Правительства. При таких умовах, коли вона нарушають накази закону, вони підпадають за те карній відповідальності. Про результати слідства міністер поручає негайно донести йому.

Засідання Комітету Центральної Ради.

Засідання Комітету Центральної Ради під проводом Грушевського відкриваєть ся інтерпеляцією Українського Військового Комітету:

— Чи відомо Генеральному Секретаріатові, наче-би Тимчасове Правительство визначило слідство з причини наміру Секретаріату скликати самостійні Українські Установчі Збори й наче-б Секретаріат міг бути позбавлений кредиту в сумі 300.000 карбованців?

Від імени Секретаріату наступас заява, що йому про се нічого не відомо.

Потім підіймаєть ся предсідатель Секретаріату Винниченко й складає таку заяву:

— Український Генеральний Секретаріат, признаючи разом зі всею демократією російської держави право кожної нації на повне самоозначення, тим самим признає і за українським народом право свобідно, без всяких обмежень виявити свою волю на Українських Установчих Зборах. Разом з тим Генеральний Секретаріат, стоючи твердо на ґрунті своєї декларації, яку прийняли всі фракції Центральної Ради проти одного голосу представника партії народної свободи, свою діяльність буде вести в напрямі вказаної в декларації позиції, а то — „єдність російської федеративної республіки“.

Винниченко далше заявляє, що законопроект про скликання Українських Установчих Зборів по розгляді його Секретаріатом і по затвердженню його Центральною Радою буде предлощений на затвердження Тимчасового Правительства.

На закінчення Винниченко оголошує своє письмо, яке він вислав до редакції газет.

Зміст цієї заяви, оголошеної в часописях, такий:

Винниченко вважає, що суверенність Українських Установчих Зборів необхідна, як умова повного несприлюдненого виявлення доброї волі демократії України. „Але — застерігаєть ся Винниченко, — суверенність не передіраєть зовсім виявленню сеї волі у сторону відірвання від Росії і незалежності“.

Не відхрещуючись ні від яких форм, які можуть повстати в далекій будучині в салу необхідности, можна й тепер означити певні ідеали, які намічає само життя.

„Такі ідеали точно і твердо означені всею з'організованою українською демократією. Се федерація Російської республіки, й участь у ній України, як рівного з другими, державного тіла“.

— Коли би Центральна Рада, — заявляє Винниченко, — мала ідеал незалежності, то вона так само твердо, отверто й ясно висловила би його, як виявила свої федералістичні змагання.

Як заява Винниченка, так і текст його письма викликають пристрастну дискусію.

Меньшевк Балабанов від імени с.-д., с.-р. і „Бунду“ заявляє:

— Письмо Винниченка можна прийняти зі задоволенням, на скільки воно рішучо відрікаєть ся від „самостійности“. Одначе повстає ще питання, чи признаєть ся Українським Установчим Зборам суверенність. Коли Секретаріат говорить про єдину Російську республіку, то він повинен признати, що найвищим органом такої єдиної держави

є всеросійські Установчі Збори, суверенні у відношенню до всіх частин Росії. Нехай Рада дасть ясну й означену відповідь на се питання.

Лідер української с.-р. фракції, найбільш впливової і многочисленної в Раді, Ковалевський заявляє, що фракція знову не годить ся з заявами Винниченка.

— Секретаріат — говорить Ковалевський — не міг установлювати закона про Українські Установчі Збори. Се — право Центральної Ради. Українські с.-р. є також проти предложення законопроекту на затвердження Тимчасового Правительства. Ми є за суверенністю українського народу. Ми вважаємо, що виявлення волі народів на російських Установчих Зборах — міф (казка). Тільки тоді може бути виявлення волі народу, коли кожда нація, в тім числі й українська, виявить перед тим свою суверенну волю.

„Бундовець“ Рафес представник Жидів заявляє, що Українські Установчі Збори можуть бути тільки органом репрезентативним. Жадання суверенности для Українських Установчих Зборів рівносьильне зі змаганням до відділення від Росії.

Представник російських с. р. Сараджев також підчеркує, що суверенні Українські Установчі Збори можливі тільки при відділенню України від Росії. Сараджев далше вказує, що тактика українських с.-д. недостойна політичної партії, коли ся партія не ручить, як вона поступить у будучині. Українські с.-р. говорять бодай означено, українські с.-д. скривають, як видко, свої дійсні наміри.

Представитель жидівської соціалістичної партії Литваков зі задоволенням зазначає заяву Винниченка, що законопроект про Українські Установчі Збори буде переданий на затвердження правительства.

Виступає ще ряд бесідників. Засідання затягаєть ся до пізньої ночі.

Голоси української преси.

(Слідуючого дня).

Провідний офіціальний орган України київська „Нова Рада“ ставить питання про зрівняння угоди Українців з Тимчасовим Правительством.

Газета вказує на необхідність для Українців виступити на революційний шлях.

Орган українських с.-д. „Робітничча Газета“ в статті п. н.: „Не жартуйте, панове!“, з нагоди відношення правительства до Української Центральної Ради й Генерального Секретаріату України, в звязку з їх вимаганням скликати суверенні Українські Установчі Збори, питає:

— Жарт се, чи провокація? Правительство Російської демократичної республіки, безсилне, безвластне і невідповідальне перед народом, яке перемінило ся майже в диктатуру контр-революційної буржуазії, хоче і сміє зачинати судове слідство проти Генерального Секретаріату, — правительства, відповідального перед українською демократією, яка його поставила.

Газета далше заявляє:

— Грізно за нашим правительством стоїть наш народ. Він не позволить вам творити ваше але діло — бурити революцію на Україні й провокувати українську демократію.

— Не жартуйте, панове!
— Памятайте: хто сіє вітер, той буде збирати бурю!

Орган українських с.-р. „Народна Воля“ в статті п. н. „Перед рішачою боротьбою“ пише:

„Наближаєть ся хвиля рішучої боротьби між московською буржуазією в особі Тимчасового Правительства й українською революційною демократією в особі Української Центральної Ради й Генерального Секретаріату України.“

Український народ мусить бути приготований до сеї боротьби.

На рішучі постанови Тимчасового російського буржуазійного Правительства революційна українська демократія мусить відповісти не менш рішучим реальним ділом!

Загострення із-за проголошення Чорноморської фльоти українською.

Ще в дня 28. жовтня н. ст. у телеграмі з Київля „Русское Слово“ повідомляє:

Український військовий Генеральний Комітет одержав телеграму від „Центрофльота“, в якій повідомляють ся, що ціла Чорноморська фльота проголосила себе українською. На всіх панцирниках, кружляках, торпедовцях і інших кораблях вивішено українські фляги. Далше в телеграмі повідомляють ся, що Чорноморська фльота шле свій привіт українським красаві і військовій властям. Чорноморська Українська Рада постановила вважати цілу Чорноморську флоту українською й поповнювати її на далше тільки мешканцями України.

Привіт Петлюри Чорноморській флоті.

„Русское Слово“ з дня 1. листопаду в телеграмі з Севастополя повідомляє:

„Генеральний секретар для військових справ Центральної Ради (? пресловутий!) Петлюра прислав Чорноморській Українській Раді у Севастополі отсю телеграму:

„Прошу передати в моім імені, в імені Генерального Комітету й Всеукраїнської Ради депутатів мій братній і товариській привіт Чорноморській флоті. Спільними силами будемо йти до того, щоби добити ся укріплення свободи України“.

Телеграма міністра маринарки Вердеревського до Української Центральної Ради.

„Русское Слово“ з дня 1. листопаду н. ст. у телеграмі в Київля повідомляє:

Супроти самочинного підняття української фляги на кораблях Чорноморської фльоти Українська Центральна Рада одержала від міністра маринарки Вердеревського отсю телеграму:

„Підняття другої, крім російської,

воєної фльоти на кораблях Чорноморської фльоти, яка є фльотою Російської республіки й удержується за коштом державного скарбу, є недостойним фактом сепаратизму. Вважаю, що є вашим моральним обов'язком вплинути на команду Чорноморської фльоти.—Міністер маринарки Вердеревський“.

Тим запереченням права України до фльоти виявило тимчасове правительство свою безоглядність панування над Україною.

Невже міністер Вердеревський не знає, що фльота одна й друга удержується за спільного скарбу, в який вкладає Україна майже половину? А Чорноморська фльота вибудована з українського заліза, держить ся українським вуглем, обслугована майже виключно Українцями (95%) і, як приналежна до Українського Чорного моря, належить ся Україні і буде її власністю. Невже Росія думає задержати владу над фльотою, яка не доторкає берегів Московщини, щоб розказувати на ній українському народові, та ще й факт приналежності її до України—називати фактом сепаратизму? Нас те тішать, що українські моряки показали себе достойними якраз такої свідомості, що самоцінно проголосили Чорноморську флоту українською. Чий гріш, залізо і кров—того й добро!

Цей факт долив оливи до вогню. Наслідком цих подій російська соціал-революційна партія порішила відкликати з Секретаріату свого представника Зарубіна. Вся російська преса накинула ся на Українців за самостійницькі змагання і станула за становищем тимчасового правительства, що тільки Російські Уставовці Збо-

ри є правосильні рішати про окремішність України.

Супроти такого становища російської демократії і правительства Українці ступили на революційний шлях, зриваючи угоду.

Український Генеральний Секретаріат, позбавлений фінансової помочі, проголосив політично-фінансову самостійність України у відповідь на відмову тимчасового правительства і відкрив „позицію спасення України“. Відносно України до Московщини загострили ся так, що військовий Комітет іменем Ц. Укр. Ради аложив протест проти дальшого ведення війни і винищування сил українського народу та зажадав завершення зброї. А коли не послухає України правительство, то Українська Центральна Рада сама візьме в свої руки справу покінчення війни й заключить мир без Росії.

Правительство зарядило знову слідство з погрозою арештувати перший військовий комітет на фронті, який предложив це домаганням правительства надкомісареві Станкевичеві.

Дальші події в подробицях ще нам невідомі, та певно, що тих революційних актів з боку України було більше. Перед Україною стояли тепер дві річі до вибору: або покорити ся перед тимчасовим правительством, яке ставало щораз явніше на становищі царського централізму і буржуазії в справі що до України—або зірвати з Петроградом і проголосити незалежність України.

З вибухом революції большевиків кваліфікує тимчасове правительство в петрограді

повалило ся наслідком того, що воно не відповідало волі народу—ані що до миру, ані що до земельної справи, ані що до національного питання. Українська Центральна Рада і Генеральний Секретаріат устояли ся і—проголосили незалежність України!

Незалежність України, як держави окремої від Росії—це максимальна програма всіх українських партій. Вивісити цю програму в нинішню пору в Росії—було кончею, —вороття назад не було і не могло бути супроти становища російської революційної демократії.

II.

Скінчилась оргія кривава,
Затих скажений рев гармат;
На полі битви одиноко
Вмирав ранений салдат.
В смертельних муках бідолага
Свою пригадає смію:
Малих дітей лишив він дома
Й дружану милую свою.
І день нещасного прощання,
Як він родину покидав,
Дружини плач, дітей ридання—
Усе сірома пригадав.
Свій власний біль він забуває,
Йому розпука серця рве:
Як там без його—він гадає—
Сімя нещасна проживе?
Йому являється картина
Щоденних злиднів та нужди,
Голодні й голі його діти...
О, хто ж їх визволить з біди?...
Даремно його повороту
Нетерпляиво ждуть вони:
Лукава доля не присудить
Йому вернути ся з війни...
Zet.

3 УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ.

Відродження української Козащини.

„Утро Росії“ з дня 27. н. ст. жовтня у телеграмі з Києва повідомляє:

Ген. Скоропадський прийняв отаманство над вільним козацтвом на Україні. Аджант Скоропадського Кочубей вибраний генеральним писарем козацтва. Постійна Рада вільного козацтва буде засідати в Білій Церкві.

Те саме „Утро Росії“ у телеграмі з Києва повідомляє даліше:

Військовий Комітет оголосив конкурс на проект однострою для українських військ. Однострій на мирний час має відповідати українським історичним і національним традиціям. (Lemberg. Zeit. „Діло“).

Новий командант київського воєнного округу.

„Русское Слово“ з дня 1. н. ст. листопаду в телеграмі з Києва повідомляє: Прибув з квартири верхнього головнокомандуючого новоіменованний командант військ київського воєнного округу ген.-лейт. М. Ф. Київський.

З дня 4. листопаду та ж газета доносить, що всеукраїнська Рада військових депутатів виступила з протестом проти призначення російським тимчасовим правительством, без згоди й відома Центральної Ради, генерала Київського начальника київської воєнної округи.

Рада військових депутатів предлагала всім військовим відділам, а також і військовим особам не виконувати розпоряджень начальника київської воєнної округи доти, доки він не буде призначений тимчасовим російським правительством у згоді з Центральною Радою.

(Lemberg. Zeit. „Діло“).

Пам'ятник Т. Шевченка у Києві.

Дня 26. н. ст. жовтня в городській управі буде засідання об'єднаного комітету для збудовання пам'я-

Господарський стан Росії.

За браком точних даних зараз взагалі неможливо дати повний і точний образ економічного стану Росії, який охоплював би всі галузі господарства, а в наших положеннях, коли всяких вісток з Росії приходять мало, претендувати на повність, та ще в короткому огляді, тим більше неможна.

Всеж маємо відомості з російських та українських часописів, які дають можливість виробити в головних рисах більш-менш вразливе уявлення про господарський стан Росії, до якого її довела війна.

В цю війну встала Росія з дуже слабкою фінансовою й економічною господаркою. Гроші поплили, як у прірву, а джерел державних доходів поменчало. Зовнішня торгівля урвалася, монопольна закрилася, правильність внутрішньої торгівлі, завдяки захопленню залізниць для воєнних перевозок і слабкій організації промисловості, розстроїлася. Промисловість пристосувалася до військових потреб, обслуговуючи армію, що приносило величезні зиски підприємцям, і мимоволі лишавши потреби тилу в занедбанню. Через це населення стало терпіти велику нужду зпочатку в промислових виробках, а потім і в засобах поживи, які через слабкість перевозових средств не можна

було рівномірно розділювати. В багатих на засоби поживи місцевостях скопичувались великі запаси, а в других відчувалася велика недостача.

Сільське господарство, особливо дрібне, відчувало сташий тягар війни дуже дошкульно. З села забрали найсильніших робітників, зреквізовано найліпших коней, вози, зброю; село мусіло постачати по твердих цінах збіжжя і м'ясо для армії і городського населення, тоді як всі предмети, які селяне купували, продавали ся по вільних цінах, котрі через безбожну спекуляцію (баршничество) черезмірно підскочили вгору. Тим часом налози підвищились, давлучи, в силу російської податкової системи, нижчі верстви населення, а мало заціпаючи вищих.

Внутрішні позички, які робило правительство, наслідком загальної економічної слабости держави, не давали тих результатів, яких сподівали ся. Росія залазила в довги і цілком закріпостила себе союзникам.

Київська „Робітничая Газета“ подає такі числа про видатки, доходи та довги Росії за три роки війни: на 1. січня 1916. року витратила Росія на війну 2 мільярди 548 мільонів карбованців; на 1. січня 1917. року—11 мільярдів 920 мільонів карб., а на 1. вересня 1917. року—41 мільярд 393 мільони карб. За три роки війни в державну скарбницю надійшло доходів усього

10 мільярдів 567 мільонів карбованців, з яких, за покриттям внутрішніх видатків, на воєнні цілі лишило ся тільки 1 мільярд 455 мільонів карбованців.

На провадження війни позичено 26 мільярдів карб., що дає разом із довоєнними 9 мільярдами довгу 35 мільярдів державного довгу. Щоб заллати одні проценти на цей довг, потрібно мало що не 2 мільярди карб. що року.

Облутана довгами, Росія підпала під владу союзників і для гарантії позичок повідала їм на дуже некорисних для себе умовах концесії на експлуатацію своїх величезних природних багатств на Уралі, Кавказі, Сибірі, в Середній Азії. Союзницькі капіталісти, головно англійські, позакуплювали копальні золота, срібра, заліза, міді, свинцю, цинку, олова, платини, нафтові промисли, позабрали концесії на експлуатацію (використовування) лісових багатств, на провадження доріг і т. и. „Рускій В'єстник“ на основі голосів сибірської преси каже, що площа, зайнята одними тільки англійськими підприємствами, дорівнює що до великості цілій європейській Росії. Далі, в руках Японців знаходиться Сахалін, і вони пролазять у східний Сибір; Американці останніми часами виявляють занадто великий інтерес до природних багатств Росії. Словом у азійській Росії зараз майже монопольноє хазяїнують союзники; в їхніх руках знаходиться ся

також багато підприємств у європейській Росії.

Тому зрозумілим стають після цього тривожні голоси російської преси про союзницьку небезпеку і ворожість до Англіїців. Справедливо говорять про розпродаж Росії союзникам.

Економічна слабкість, дезорганізація в промисловості і в доставі засобів поживи і звязана з цим дорожнеча, загальне безладдя та невідатність старого правительства перевести добру організацію країни разом з іншими причинами довели до тяжких невдач на фронті, а пізніш до революції.

Революція застала державне господарство в розвалі і при продовжуванню війни не спинила неладу, який все зростає. Часті напруження й конфлікти поміж робітниками й роботодавцями на економічному ґрунті викликали чимало тимчасових застановлень багатьох підприємств, а ніколи й до цілководного закриття їх, вносячи нове гальмо в загальний хід економічного життя. Розрухи в краю разом зі штрайками залізничників і іншими причинами, на які буде вказано нижче, вносять свою долю в розстрій залізничного руху, в доставу засобів поживи, сирх матеріалів та палива для фабрик і заводів, викликаючи дорожнечу у всьому.

Який стан панує зараз на російських залізницях, бачимо зі відомлення залізничного інженера Ландсберга на особливій нараді під про-

